STUDIA UNIVERSITATIS MOLDAVIAE
Revista științifică a Universității de Stat din Moldova, 2025, nr. 9(189)

CZU: 378.015.31:7.01:111.852-057.875:72 **https://doi.org/10.59295/sum9(189)2025_23**

VALORILE ESTETICE – O REALITATE FORMATIVĂ A STUDENȚILOR ARHITECȚI

Mariana HADJI-BANDALAC,
Universitatea Tehnică a Moldovei

Cercetarea dată valorifică validarea diverselor abordări conceptuale care circulă în domeniul esteticii *și esteticii* arhitecturale. Analizăm modul în care se schimbă percepția asupra obiectelor de arhitectură și valorile estetice ale sistematizării arhitecturii de către marii filozofi, oameni de știință, arhitecți etc. Pătrunderea sensului și semnificației limbajului vizual al formelor arhitecturale reprezintă o condiție a *îmbunătățirii* mediului educațional, având drept scop formarea *și dezvoltarea* profesională a studenților arhitecți. Prin această lucrare explor*ăm* importanța perceperii valorilor estetice, modul în care contribuie la dezvoltarea sensibilității estetice și la cultivarea gustului pentru frumos, având un rol esențial în educație și în dezvoltarea intelectuală, emoțională, culturală. a studentului arhitect.

Cuvinte-cheie: *valori estetice, frumosul, sublimul, comicul, urâtul în arhitectură, educația estetică în formarea studenților arhitecți.*

AESTHETIC VALUES – A FORMATIVE REALITY OF ARCHITECTURE STUDENTS

This research aims to validate and explore various conceptual approaches circulating within the fields of aesthetics and architectural aesthetics. We examine how the perception of architectural objects and the aesthetic values associated with the systematization of architecture have evolved over time, as interpreted by major philosophers, scientists, architects, and other influential thinkers. Understanding the meaning and significance of the visual language of architectural forms is essential for optimizing the educational environment, with the goal of fostering the professional development of architecture students. Through this study, we explore the importance of perceiving aesthetic values, and how this perception contributes to the development of aesthetic sensitivity and the cultivation of an appreciation for beauty, playing a vital role in education as well as in the intellectual, emotional, and cultural growth of the architecture student.

Keywords: *aesthetic values, the beautiful, the sublime, the comic, the ugly in architecture, education aesthetics in the training of architectural students.*

Introducere

Principala problemă în toate timpurile a fost înțelegerea *frumosului*, perceperea fenomenului și complexității acestei valori estetice. În literatura științifică și de specialitate se întâlnesc multiple judecăți remarcabile despre *frumos* și celelalte valori estetice, care sunt percepute diferit de oameni, gânditori, filozofi și cercetători științifici. Vorbind despre valorile estetice ne referim la calitățile percepute în obiecte, forme, fenomene sau opere de artă (grafică, picturală, sculptură, arhitectur**ă** etc.), care generează o reacție emoțională pozitivă, cum ar fi plăcerea, admirația sau încântarea, dar poate trezi și emoții negative (respingere, dezgust, apăsare etc.). Aceste emoții se bazează pe conștiința și viziunea noastră asupra lumii, pe idealul și experiența senzorială pozitivă sau negativă, pe gândirea filosofică, critică și analitică. În orientarea studentului arhitect spre determinarea și crearea frumosului sau a formării bunului gust, experiența estetică are o mare importanță, fiind axată pe receptivitate, experiența artistică și estetică. Procesul presupune implicare, sensibilizare, atitudine, aspirații în relația educatului cu realitatea.

Deși John Stuart Mill punea un accent deosebit pe dezvoltarea intelectuală, el recunoaște rolul important al educației estetice în dezvoltarea personalității și a caracterului, aspecte esențiale pentru formarea studentului arhitect. Filosoful britanic menționează că operele artistice capătă valoare estetică prin modul în care exprimă emoții sau trezesc impresii, iar autorul operei *este capabil să surprindă frumosul în orice mediu pe care îl folosește* [16, p. 20]. Mill vorbește despre arta care reflectă profunzime psihologică și individualitate, punând accent pe emoții și expresivitate ca esență a măiestriei artistice. Prin imaginile vizuale ale

clădirilor, arhitecții pot comunica, influența și inspira, având un impact asupra privitorului. Astfel, valoarea unei opere arhitecturale este determinată de impactul emoțional, de felul în care reușește să stârnească diverse sentimente asupra privitorului. Prin urmare, deducem că valoarea unei opere arhitecturale depinde de: a) *autenticitatea emoției* – cât de bine surprinde arhitectul o trăire reală; b) *rezonanța afectivă* – capacitatea operei de a provoca o reacție emoțională în public; c*) imaginația privitorului* – valoarea unui edificiu depinde de sensibilitatea receptorului, alături de alți factori importanți precum funcționalitatea, calitatea execuției, inovația etc.

În viziunea filozofului german Bense M., „nu obiectul reprezentat, ci semnul care reprezintă obiectul este frumos”. Astfel, pentru măsurarea calității estetice a obiectului, Bense vine cu îndemnul de a fi aplicată formula matematicii (M=O/C) în actul de creație. Potrivit lui Bense, procesul de creație (o succesiune de metode și stări estetice, etapele de studiu și de reprezentare a produsului final), este un proces de transformare, în esență semiotic-euristic, iar însuși opera de artă, fie și arhitecturală, reprezintă *un mesaj* sau *o informație* în sensul de „inovație” și „originalitate”. El introduce și conceptele de „mesaj obiect”, „mesaj de existență” și „mesaj de formă” pentru a face distincții ulterioare [21]. Prin urmare, arhitectura ca formă spațială a artei reprezintă calea relațiilor sociale, care tinde spre *cunoaștere, fapte, teorie și practică* [17, p. 42.]

În accepțiunea noastră, problemele enunțate merită un studiu atent care dezvăluie complexitatea valorilor estetice ca o realitate formativă a studenților arhitecți.

Teorii și metode

În trecut, definire**a** *frumosului* a constituit preocuparea cea mai de seamă ale esteticienilor și principalul obiectiv al filosofilor, gânditorilor și oamenilor de știință. Familiarizându-ne cu teoriile antice despre *frumos,* identificăm că noțiunea dată, apărută în *Sfintele Scripturi* (*Septuaginta* – versiunea greacă), denotă *calități externe și interne, îndeosebi calități morale – „vitejie”, „folos”, „bunătate”***,** mai mult apar ca o aprobare generală, dar nu de ordin estetic [7, p. 12]. Cel mai des se vorbește despre frumusețe în *cartea înțelepciunii,* unde se menționează nu numai frumosul operei – universul creat de Dumnezeu, dar și frumusețea produsului creat de om [Ibidem, p. 14].

În aceeași ordine de idei, în China antică, marii gânditori considerau că frumusețea este identică cu bunătatea, idee susținută mai târziu de Kant - *frumosul este întruchiparea binelui și al adevărului* [12, p. 34]. Doar marele filozof chinez Confucius percepea aceste două concepte ca calități diferite. Cuvântul corespunzător cu *frumusețea* în chineză este 美丽 (*mei, měili*), folosit pentru a se referi mai mult la moralitate [15, p. 119]. Prin urmare, termenul *frumos* este tradus în chineză ca 美 (mei), iar *estetica*” 美学 (meixue), însemnând literar studiul frumuseții. Combinația acestor două caractere - 美学 (meixue) și originea sa se datorează traducerii în epoca modernă [Ibidem, pp. 135-137].

Pitagoreicii explicau *frumosul* sau *armonia* în termeni de matematică – număr, măsură, proporție, considerând că stă la baza unei manifestări sau reprezentări a unei ordini esențiale. Ei erau convinși că universul a fost construit armonios și așa i-au dat numele de „cosmos” adică „ordin” [15, p. 135]. Pitagora fiind axat pe calcule clare acordă prioritate esenței numărului, reprezentând *temelia tuturor lucrurilor,* idee filozofică caracteristică și domeniului arhitectura [13, p. 9] (vezi Tabelul 1.). În acest context, identificăm că poziția gânditorilor antici în ceea ce privește *frumosul* reprezintă totală armonie și proporționalitate, *valoarea pozitivă general-umană al obiectului* [14, p. 60], *produsul istoric* [Ibidem, p. 61].

Prin urmare, după Augustin (secolele IV-V d. Hr.), lucrurile bune sunt asemenea *măsurii, formei și ordinii* [5, p.48].

Scrierile lui Isidor din Sevilla – savant, istoric și gramatic din Evul Mediu, constată frumosul ca pe *unul din elementele arhitecturii,* cum ar fi prezent *frumosul* în bolțile aurite, ornamente, încrustări și picturi, care îi dau un aspect deosebit construcției. Deci, în descrierea calităților estetice ale arhitecturii, *venustas* desemna configurație grațioasă, decorativism, bogăție*,* farmec [Ibidem, p. 129].

În viziunea lui Hegel, frumosul reprezintă *expresia unui ideal*, care constituie esența unei opere de artă și are *un caracter istoric concret*, *întruchipând realul și spiritualul în existența umană* [12, p. 42].

În aceeași ordine de idei, Cantacuzino descrie arhitectura asemenea unei ficțiuni a armoniei, care nu este

o reflectare directă a realității, ci o imagine creată după imaginație ce nu corespunde întotdeauna cu complexitatea lumii reale. Autorul susține că *efortul arhitecturii consistă în a spune plastic esențialul.* [Apud 10, p.31] și exprima anumite valori culturale, sociale și estetice.

În urma unei analize comprehensive, observăm că în toate cazurile se menționează despre o concepție coerentă a frumosului. Oamenii de știință, percep frumosul ca *o unitate dintre formă și conținut, în timp ce conținutul este întotdeauna format, iar forma este întotdeauna semnificativă* [12, p. 36]. Atunci când stabilim dacă ceva este frumos, nu corelăm ideea cu obiectul prin intelect, dar cu subiectul și sentimentul lui de plăcere sau non-plăcere.

Dincolo de percepția individuală, frumosul se manifestă în diverse sfere ale existenței noastre:

- în viața socială – *frumosul* îl constituie sfera libertății politice și sociale;
- în natură – *sfera posedării libere ale obiectului* (facultatea de a-l cunoaște, a-l **însuși,** a-l crea, a-l confecționa);
- în artă – sfera posedării libere a măiestriei [2, p. 61].

Una din cele mai importante funcții ale învățământului superior este cea educațională, care stimulează dezvoltarea personalității studentului arhitect și implicarea sa în diverse activități artistice și estetice, necesare în formarea unui specialist competent și profesionist în domeniul dat. Așa cum precizează E. Țărnă în formarea profesională a studenților din diverse domenii, important este *orizontul cultural în care se dezvoltă, fiind considerați creatori și receptori de cultură* [9].

Dezvoltarea estetică a studentului arhitect este un proces complex, în timpul căruia este important să se țină cont de metodele și tehnicile de formare a conștiinței estetice:

1. explicația noțiunilor de bază ale esteticii - *dezbateri și discuții* despre estetică și teoria artei, estetica arhitecturii, ce contribuie la dezvoltarea gândirii critice și aprecierii estetice, expunerea ideilor estetice va ajuta la familiarizarea cu principiile estetice care sunt esențiale în crearea produsului;

2. demonstrarea modelelor fizice - prezentarea obiectelor de arhitectură (construcțiilor din viața reală), atât după imagini, cât și prin ieșiri în aer liber;

3. observația didactică - exerciții de percepere a limbajului vizual al construcțiilor din diverse regiuni și perioade istorice (exercițiu bazat pe receptivitatea studenților față de obiectele arhitecturale), ce dezvoltă capacitatea de observație și percepție vizuală. Studenții arhitecți sunt ajutați să perceapă limbajul vizual al formelor arhitecturale și să înțeleagă diversitatea stilistică, tehnicile aplicate în realizarea construcțiilor etc.;

4. valorificarea obiectelor arhitecturale –exerciții care stimulează observația atentă a detaliilor și perceperea semnificației elementelor arhitecturale, fiind fundamentale pentru dezvoltarea sensibilității estetice a studenților și aprecierea frumosului;

5. metoda cazului – compararea a 2-3 obiecte arhitecturale existente a doi arhitecți cu renume. Metoda data, constă în identificarea diferențelor specifice și asemănărilor. Prin comparație sunt evidente trăsăturile care sunt obligatorii pentru realizarea unei forme arhitecturale reușite, ce deține un caracter unitar ca valoare estetică. În urma unor studii, analize minuțioase putem determina acea parte a edificiului sau întregului fenomen, căruia i se poate acorda noțiunea de frumos;

6. analiza operelor artistice – studierea și analiza operelor de artă (grafice, sculpturale, arhitecturale), contribuind la dezvoltarea sensibilității estetice;

7. explicarea și îndrumarea prin exerciții de *interpretare* a noilor obiecte arhitecturale – implementarea metodelor estetice utilizate în practica studenților arhitecți, care contribuie la dezvoltarea sensibilității și aprecierii estetice, precum și la îmbunătățirea abilităților lor artistice și creative. Metodele date încurajează creativitatea și inovația, oferind studenților posibilitatea de a explora noi idei și soluții în proiectarea arhitecturală.

8. metoda proiectelor prin stimularea creativității – proiecte realizate în grup sau individual, ceea ce încurajează inovația, originalitatea și exprimarea personală, fiind esențiale pentru formarea unui stil distinct al viitorilor arhitecți. În același timp se urmărește **e**xperimentarea cu diferite tehnici și materiale, ajutând studenții să-și dezvolte abilitățile artistice și să-și exprime creativitatea în moduri variate.

Analizând trăsăturile estetice ale obiectelor și fenomenelor reale, care sunt percepute de văz, identificăm calitățile esențiale, expresii semnificative și profunde, cât și principiile utilizate pentru realizarea fiecă-

ruia. Educația estetică pentru studenții arhitecți reprezintă un proces activ și profund cu deschideri spre cunoașterea naturii conceptuale a obiectului arhitectural.

În aceeași ordine de idei, M. Tarangul susține că *estetica este o experiență a unei lumi inteligibile,* ale cărei forme de reprezentare sunt create de gândire și un mediu senzitiv [8, p. 54].

După literatura de specialitate, arhitectura se bazează pe două coordonate: cea a utilității și esteticului. Din poziția dată, construcțiile și edificiile arhitecturale poartă în sine atât principii estetice cât și funcționale, calități ce oferă în mod separat plăcere într-o anumită măsură. Pentru a înțelege estetica arhitecturii și valoarea acesteia, este necesar să se interpreteze aspectul acestei subiectivități, analizând manifestul *frumosului* în diverse perioade istorice. Observațiile de acest gen ne ajută să identificăm anumite valori ce se impun obiectelor de arhitectură și ce legi ale frumosului stau la baza acestor construcții (vezi Tabelul 1.).

Tabelul 1. Sistematizarea principiilor și trăsăturilor dominante ca valori fundamentale ale frumosului în arhitectură

Nr.	Perioada	Autorul	principiul 1	principiul 2	principiul 3
1.	Antică	Concepte preștiințifice (R. MASIERO) [17, p. 91].	*Canon (Kanon)*	*Măsurare (metron), ordine (taxis)*	*Simetrie (symmetria), euritmie (eurhythmia)*
		Pitagora (sec. al VI-lea î. Hr.) Bonaventura di Bagnoregio (sec. al XIII-lea) [13, p. 9].	*Numărul, proporție numerică*	*Ordinea, relații echilibrate între părțile întregului*	*armonia*
		Vitruvius [1, p. 23], [17, p. 117].	*frumusețe (Venustas)*	*utilitate (Utilitas)*	*Stabilitate (Firmitas) (soliditate)*
		Socrate, Platon [2. p. 43], [17, p. 101].	*utilitate*	*Ordine, pe baza unor reguli raționale, de natură matematică*	
2.	Evul mediu	Vasile cel mare (329-379), [7, p. 28].	*Ceva sensibil*	*O finalitate, ceva plăcut văzului și auzului*	
		Atanasie [Ibidem, p. 39].	*Armonia (symmetria)*	*Proporționarea (analogia)*	
		Pentru evrei [Ibidem, pp. 16-18].	*ceva pur, neamestecat*	*viu și activ, ce posedă mișcare, dinamică*	*Lumină, strălucire, sensibili la saturația liminii*
		Pentru greci [Ibidem].	*Armonia (între forme, nuanțe de culori),*	*echilibrul*	
3.	Renașterea	Leon Battista Alberti, arhitect italian [4, p. 19]	*Voluptas*	*Firmitas*	*Commoditas*
4.	Clasicism	N.-F. Blondel, arhitect, inginer francez [Ibidem].	*Agrement*	*Soliditate*	*Comoditate*

5.	SEC. XX	G. M. Cantacuzino [10, p. 31], [3].	*ordine, organizarea spațială*	*proporție*	*armonie*
6.	SEC. XX	H. Creangă [20].	*Simplitate (forme simple)*	*Proporționalitate, ordine*	*geometrie pură*
7.	SEC. XX	B. Zevi [11].	*funcțiune*	*ceva individual, nou*	*conținut specific, mesaj, limbaj codificat*

Judecăți similare au fost exprimate de mulți arhitecți, maeștri ai artei, filozofi, oameni de știință. H. Creangă – arhitect român al sec. al XX-lea, promotor al arhitecturii moderne, afirmă că expresivitatea și eleganța arhitecturii constă în simplitate și această artă evoluând „va răspunde gustului superior și aristocrat al liniilor simple, subtile și albe, încercări de reprezentare a infinitului. Arta aceasta va produce un rafinat sentiment estetic, lăsând privirile să alunece neobosite pe liniile calme și poate va fi pentru societatea viitoare o satisfacere intimă a aspirației spre ideal" [20]. La baza creațiilor sale arhitecturale se află ordinea și coerența compozițională, echilibrul, geometria simplă și pură, caracterizată prin expresia măsurii și proporționalității.

Rezultate obținute și discuții

În urma acestor analize, observăm că estetica operei arhitecturale se bazează pe ordine și complexitate, iar frumusețea formei ca valoare aparține obiectelor care au la bază uniformitate, proporționalitate și simplitate, fiind esențiale domeniului Arhitectura. Acest proces de socializare a valorilor, determină importanța clarității gândirii și a utilizării limbajului vizual în proiectarea construcțiilor sau formelor arhitecturale, capabile să formeze înțelegerea subiectului fără dificultate și fără haos vizual.

Prin urmare, ceea ce definește și deosebește arhitectura ca artă este faptul că are ca obiectiv utilitatea și plăcerea împreună cu expresivitatea estetică sau frumosul vizual. În momentul în care opera arhitecturală, este în sine purtătoarea unor semnificații sau idei simbolice, ea apare ca produs care capătă valoare și individualitate. Așa cum precizează Masiero, citindu-l pe Vitruvius, *frumusețea poate și trebuie să fie un atribut al arhitecturii, să devină parte a judecății de valoare; arhitectura trebuie să caute echilibrul între frumusețea funcțională și frumusețea formală (trebuie să fie ceea ce face plăcere ochiului, conformându-se scopului* [17, p.118].

Din secolul al XVIII-lea, regulile impuse de natură și tradiție au început să dispară, lăsând loc unei mai mari libertăți creative. Noua exprimare în rhitectura modernă pune accent pe formele și raporturile fundamentale, efectul fiind jocul de mărimi și proporții calculate, diferitele texturi ale materialelor utilizate. O altă trăsătură caracteristică predominantă în arhitectura data este lipsa adaosului decorativ. Datorită unor detalii și trăsături vizuale combinate armonios, influențându-ne emotional, adesea, caracterizăm aceste edificii ca ceva frumos, plăcut, bun, util, confortabil sau invers urât, neplăcut, dezastruos, hazliu, haos etc.

În aceeași ordine de idei, autorul cărții *The language of post-modern architecture (Язык архитектуры постмодернизма),* Ч. А. Дженкс [14, p.42-46], dezvăluie realitatea arhitecturii moderne și arată eșecurile în domeniul comunicării vizuale, incomprehensibilitatea limbajului prea abstract de marele public, care devenise un simbol al unei realități inumane, neperceput pozitiv. Autorul critică arhitectura modernistă, susținând că mesajele își pierd sensul, sunt distorsionate în percepția consumatorului din cauza unei diferențe semnificative în atitudinile lor psihologice, în codurile culturale și estetice. El sugerează că arhitectura contemporană este un amalgam de stiluri și influențe disparate, unde clădirile „vorbesc" într-un mod dezorganizat, mai degrabă prin conflict decât prin armonie. Arhitectura modernă este comparată cu un limbaj haotic, lipsit de coerență și reguli clare, în contrast cu armonia limbajului clasic arhitectural. În capitolul II – *Metode de comunicare arhitecturală* (*Способы архитектурной коммуникации),* autorul discută despre modul în care oamenii percep inovațiile arhitecturale prin comparații și metafore, clădirea având o formă neobișnuită este asociată de marele public cu obiecte familiare. Spre exemplu: grilele de beton ale anilor 50 erau asociate cu „faguri de miere" sau „răzătoare de brânză", devenind mai târziu un element arhi-

tectural acceptat. Prin urmare, formele arhitecturale pot fi percepute diferit, ținând cont de cultură, educație, tradiție și experiență. În Japonia, o clădire modernă cu module cubiste și ferestre rotunde a fost percepută ca o serie de „cuiburi de păsări” sau un ansamblu de „mașini de spălat”. Aceste metafore pot fi inițial surprinzătoare sau chiar primite negativ, dar în timp, anumite forme arhitecturale devin standardizate și acceptate.

Prin urmare, unele spații sau forme arhitecturale creează efectul comic involuntar, ceea ce incită admirația oamenilor și critica marilor specialiști în domeniu. Un bun exemplu este *Statuia Libertății* din New York, proiectată de sculptorul franncez Frédéric Auguste Bartholdi, iar scheletul metalic de arhitectul Gustave Eiffel. Faimoasa operă reprezintă o figură feminină cu o făclie în mâna dreaptă – simbol al libertății și al democrației. Așadar, precizăm că apare comică forma interioară a monumentului, vizitată de public în întregime, până la coroană (un element cu ferestre prin care se pot privi imagini panoramice spectaculoase) (vezi Foto 1, 2) [6, p. 60], [19].

Foto 1. Coroana Statuii Libertății [19]

Foto 2. Culoarul din interiorul Coroanei Statuii Libertăți [22]

Aceeași senzație comică transmit și clădirile sub formă de balenă, elefant, dinozaur, coș de picnic sau prăjitură etc. (vezi Foto 3, 4).

Foto 3. Clădirea elefant, Bangkok, Thailanda [26]

Foto 4. Clădire Coș, Ohio, SUA [26]

O altă categorie de construcții arhitecturale – rezidențiale, în care limbajul vizual al fațadelor dă impresia unor expresii faciale, de mirare, tristețe, uimire, fericire, bucurie etc. (vezi Foto 5, 6, 7). În exemplele date, elementele arhitecturale (ușa, ferestrele, cornișa, acoperișul etc.) nu formează armonie și echilibru stilistic, dar creează un aspect ironic și comic, care se răsfrânge asupra întregului arhitectural. Individualitatea construcțiilor cere creativitate reală, pornind de la forma, linia, caracterul, masivitatea și jocul de proporții

a fiecărui edificiu arhitectural. Unii susțin, că imaginile vizuale ale clădirilor sunt create neintenționat, în același timp, apar ca forme însoțite vizual de coduri ale comicului, designul exterior fiind total ironic.

Foto 5, 6, 7 Construcții amuzante [25]

În cartea „Istoria urâtului", Umberto Eco pune în discuție estetica *camp*, un fenomen studiat și analizat de scriitoarea americană Susan Sontag, care propune o altă perspectivă de a privi arta sau orice formă vizuală. Formele de o sensibilitate estetică respingătoare pot deveni într-un anumit timp ceva extraordinar, punând în valoare ceea ce este caracteristic zilelor noastre. În prima publicație *Note despre* „camp" (1964), Sontag descrie camp-ul ca o formă de rezistență culturală, un mod de a pune în valoare estetica exagerată, o interpretare teatrală. După Sontag „Teorema supremă camp este: *e frumos pentru că este oribil*" [5, p. 411]. Camp este definit ca fiind executat în exces și involuntar, o estetică exagerată, care ajunge să fie percepută ironic sau din contra cu fascinație. Un bun exemplu este renumita operă *Sagrada Familia*, ce face parte din arhitectura lui Gaudi, unde pasiunea excesivă creează ceva grandios, dar și ușor ridicol. Comunitatea modernă creează o supraabundență de material vizual cu idei centrate pe ceva extravagant, măreț, exagerat și interesant în același timp. Această abordare creativă este bazată pe o înțelegere mai profundă a fenomenelor vizuale.

Prin urmare, arhitectul american Stanley Tigerman este cunoscut mai cu seamă pentru proiectarea arhitecturii cu includerea referințelor ironice. Designul transformărilor sale arhitecturale permitea caselor să capete o nouă viață. Tigerman este autorul renumitelor creații - garajul de pe 60 East Lake Street (1984–86) din Chicago, care seamănă cu radiatorul unui automobil Rolls-Royce și celebra reședință „Daisy House", ce reprezentă *în plan formă de falus erectat* [6, p. 60], [23], (vezi Foto 8, 9). Marele arhitect a optat pentru o arhitectură care trezește umorul în privitor, considerată de el *artă hibridă* [24]. Deși, fiecare construcție include o fațadă unică și un limbaj vizual specific pentru a da expresie întregului, A. Ioan susține că *aceste obiecte de arhitectură sunt mai degrabă avertismente adresate timpului prezent decât posterității* [6, p. 61].

Foto 8. Daisy House, Porter Beach, Indiana, 1979 [24]

Foto 9. Self Park Garage (1986), Chicago, Illinois [23]

Arhitecții moderni construiesc fără să fie conștienți de valoarea expresivă a formelor, de modul în care publicul percepe elementele arhitecturale moderne și cu ce pot fi comparate sau asociate: cu animale, portrete, obiecte de uz casnic (coș, cutie, răzătoare etc.). Totuși, acest haos arhitectural constituie un limbaj vizual, chiar dacă unul confuz și mai puțin convingător, prin complexitatea și ambiguitatea formelor poate stimula imaginația și emoțiile. Din altă perspectivă, aceasta reflectă că codurile vizuale sunt influențate de educație și cultură, generând o diferită de percepție de la o generație la alta.

De obicei rezumăm conceptul de *frumos* ca pozitiv și *urâtul* ca negativ. Ambele fac parte din estetică și sunt inseparabile. Rosenkranz în cartea *Ästhetik des Häßlichen* descrie conceptul de *urât* ca fiind mijlocul între *frumos* și *comic* [18]. Autorul reflectă asupra prezenței și reprezentării *răului* (das Böse) și a urâtului (das Hässliche) în lume și în artă, ca parte esențială a experienței estetice. Pentru a înțelege întreaga complexitate a existenței urâtului, Rosenkranz îndeamnă la o analiză a acestui fenomen, prin manifestarea variatelor forme – deformare, monstruozitate, vulgaritate etc.

În opinia filosofului spaniol José Ortega y Gasset, *percepția operelor „extraumane” oferă oamenilor un fel de bucurie pură și chiar sublimă*, receptată și înțeleasă mai mult de cei cu dar artistic, dar nu de mase de oameni. Aceasta reprezintă artă urâtă, formalism și orice modificare a sa [Apud 12, p. 223].

Indiferent de termenul de valoare care îl utilizăm în urma unei judecăți estetice, aplicat anumitor forme arhitecturale, el denotă sentimentele noastre față de obiectul dat.

În esență, modul în care interacționăm cu orașul și cu spațiile construite, influențează emoțiile și percepția noastă asupra valorilor estetice, asupra relațiilor sociale și culturale. În urma cestor afirmații putem stabili o anumită scară valorică (vezi figura 10.).

Figura 10. Scara de valori

Din aceste cercetări, constatăm că experiența estetică, prin analiza și valorificarea diverselor construcții arhitecturale, devine un antrenament benefic pentru studentul arhitect: recepționarea obiectelor de arhitectură și a esteticii acestora, perceperea criteriilor valorice și a limbajului vizual al edificiilor, determinarea unor raporturi poliarmonice, toate **îl** întăresc intelectual, profesional și emoțional. Prin intermediul metodelor estetice, studenții își dezvoltă sensibilitatea estetică, capacitatea de apreciere a frumosului și gândirea critică, totodată **și** abilitățile artistice, ajutându-i să-și exprime ideile într-un mod artistic și expresiv. Sintetizarea acestei informații, permite studenților arhitecți exersarea și reprezentarea volumetrică a unor forme conceptuale, prin tehnica machetare, bazate pe principiile estetice arhitecturale. Încercările experimentale au demonstrat că un cub sau o prismă patrulateră pot fi transformate plastic din punct de vedere al complexității vizuale într-o nouă formă estetică, similară arhitecturii (vezi Foto 11.). Astfel, forma arhitecturală capătă originalitate matematică, cât și estetică.

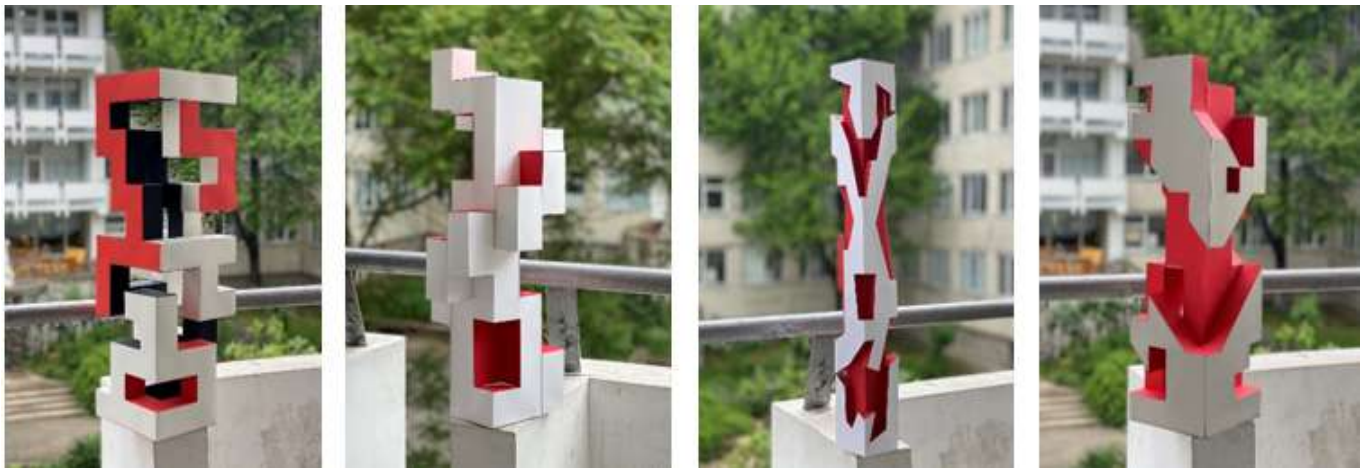

Foto 11. Formă arhitecturală

Concluzii

Valoarea estetică este determinată de sinteză și raporturi poliarmonice, care includ criterii precum armonia, proporția, simetria, originalitatea, echilibrul, simplitatea și expresivitatea. Aprecierea unui obiect arhitectural este influențată de experiența personală a privitorului, generalizând că orice creație supusă analizei și judecății estetice depinde, într-o oarecare măsură, de educația fiecăruia, de capacitatea de a percepe frumosul și valoarea estetică a formei arhitecturale. Prin observarea clădirilor bine proporționate, armonios și integru organizate, studenții arhitecți învață să recunoască elementele care creează o atmosferă plăcută. În special, subliniem importanța familiarizării cu valoarea estetică, utilizată de arhitecți în definirea frumosului arhitectural, precum și înțelegerea relației dintre formă – funcție, dintre rațional și irațional, armonie, uniformitate și proporție etc., toate acestea contribuind la dezvoltarea sensibilității lor estetice și a capacității de a crea obiecte valoroase.

Referințe bibliografice:

1. BECHERU, R. *Arhitectură, Etică și Estetică.* București: Paideia, 2022. 201 p. ISBN 978-606-748-644-5
2. BOREV, I. *Estetica.* Chișinău: Editura „Cartea Moldovei", 1979. 428 p.
3. CANTACUZINO, G. M. *Despre o estetică a reconstrucției.* Ediția a II-a. București: Ed. Paideia, 2001. 109 p. ISBN 978-973-596-570-9
4. EFTENIE, M. *Psihologia spațiului construit urban.* Ed. a 2-a. București: Editura Universitara „Ion Mincu", 2006. 146 p. ISBN (10) 973-7999-65-7
5. ECO, U. *Istoria Urâtului*. București: Enciclopedia RAO, 2007. 454 p. ISBN 978-973-717-1733
6. IOAN, A. *O (nouă) estetică a reconstrucției*. București: Paideia, 2002. 154 p. ISBN 973-596-046-X
7. TATARKIEWICZ, W. *Istoria esteticii*. *Estetica medievală*. Vol. II. București: Editura Meridiane, 1978. 456 p.
8. TARANGUL, M. *Universul estetic. Timpul și formele gândirii estetice. Criza artei moderne*. Iași: Junimea, 2025. 466 p. ISBN 978-973-37- 2887-0
9. ȚĂRNĂ, E. Valorile culturale și comportamentale ale personalității studentului în procesul de adaptare la mediul academic. În: *Artă și Educație Artistică*, 2011, Nr. 2-3 (17), pp. 87-94 ISSN 1857-0445 Disponibil: http://tinread.usarb.md/publicatie/arta/arta17-18/E.Tarna.pdf. [accesat 14.08.2025].
10. VAIS, D. *Ficțiunile arhitecturii*. București: Paideia, 2008. 216 p. ISBN 978-973-596-422-1
11. ZEVI, B., *Codul anticlasic. Limbajul modern al arhitecturii.* București: Paideia, 2000. 72 p. ISBN 973-8064-11-2
12. ГРОМОВ, Е. С. *Начала эстетических знаний. Эстетика и искусство.* Издание второе, дополненное. Москва: Советский художник, 1984. 335 с.
13. ГУЛЫГА, А. В. *Что такое эстетика*. Книга для учащихся. Москва: „Просвещение", 1987. 173 с. ББК 87.8 Г94
14. ДЖЕНКС, Ч. *Язык архитектуры постмодернизма*. Москва: Стройиздат, 1985. УДК 72.036 (104)
15. GAO, J. *Aesthetics and Art*. *Traditional and Contemporary China*. China: Academic Library, 2018. ISBN 978-3-662-56699-2
16. HEYDT, C. *Rethinking Mill's Ethics: Character and Aesthetic Education*. London-New York, 2006. 165 p. ISBN: 0-8264-86398
17. MASIERO, R. *Estetica dell'architettura*. Milano – Udine: Mimesis Edizioni, 2023. 370 p. ISBN 9788857596860
18. ROSENKRANZ, J. K. F. *Ästhetik des Häßlichen*. Königsberg: Verlag Gebrüder Borntrager, 1853. Available: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e3/Aesthetik_des_H%C3%A4sslichen_%28IA_aesthetikdeshass00rose%29.pdf [accesat 18.08.2025].
19. *Istoria Statuii Libertății (imagini rare).* Disponibil: https://www.cartim.ro/istoria-statuii-libertatii-imagini-rare/ [accesat 05.05.2025].
20. *Clădiri proiectate de Horia Creangă.* Disponibil: https://b365.ro/cladirile-proiectate-de-horia-creanga-in-bucuresti-au-ajuns-de-nerecunoscut-buline-rosii-degradare-si-dispret-pentru-opera-celui-mai-mare-arhitect-modernist-al-anilor-30-40-419187 [accesat 21.10.2024].
21. *Max Bense's Informational and Semiotical Aesthetics.* Available: https://www.stuttgarter-schule.de/bense.html [accesat pe 18. 08. 2025]

22. *New York City's Statue of Liberty to get new staircase for safety.* Available: https://www.syracuse.com/news/2010/08/new_york_citys_statue_of_liber.html [accesat 05.05.2025].
23. *Eight brilliantly playful works of architecture by Stanley Tigerman.* Available: https://archinect.com/news/article/150140031/eight-brilliantly-playful-works-of-architecture-by-stanley-tigerman [accesat 05.05.2025].
24. „*I am an American architect. I am a Hybrid”, in conversation with Stanley Tigerman.* Available: https://www.stirworld.com/think-columns-i-am-an-american-architect-i-am-a-hybrid [accesat 05.05.2025].
25. *Buildings with Unintentionally Funny Faces.* Available: https://twistedsifter.com/2012/08/buildings-with-funny-faces-gallery/ [accesat 05.05.2025].
26. *Weird building.* Available https://en.idei.club/48730-weird-building.html [accesat 18.08.2025].

Date despre autor:
Mariana HADJI-BANDALAC*,* doctorandă, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, asistentă universitară, Universitatea Tehnică a Moldovei.
ORCID: 0000-0001-7833-8077
E-mail: marianahadjibandalac@gmail.com

Prezentat: 19.08.2025